

De Eerste Vergadering der Maatschappij

15 en 16 Februari

Het was lang geleden sinds de leden elkaar op de traditioneele jaarvergadering hadden ontmoet. Vier bewogen jaren moesten voorbij gaan al eer de Maatschappij op deze wijze kon toonen, dat zij uit haar schijndood was ontwaakt om terug te keeren tot nieuwe ontplooiing van haar werkzaamheid en voortzetting van haar door den bezetter opgeheven taak.

De terugkeer tot het leven was niet die van de schoone slaapster in het bosch. In de plaats van den prins uit het sprookje was er een critisch gestemde menigte die met meer ontevredenheid dan voldoening demonstreerde rondom de tot een nieuw bestaan ontwaakte en de kater waarde rond in het voorste gelid. Wat zou de komende tijd brengen, wat mocht van de herboren beroepsorganisatie worden verwacht?

Na veel strijd niet zonder bitterheid en scherpte gevoerd, was de met veel spanning tegemoet geziene dag van de eerste bijeenkomst aangebroken. Was het de aangename verwachting van het elkaar weerzien na deze jaren, die zoo veel leden naar de bisschopsstad had gedreven? Of waren zij gekomen uit louter nieuwsgierigheid, gemengd met een zekere sensatiezucht in het mogelijke vooruitzicht op dramatische wendingen in het vergaderingsverloop bij het zich afteekenen van den nieuwen koers, die bij het toekomstig beleid zal worden gestuurd? Hoe het zij, vergeleken bij de vroegere vergaderingen van meer overzichtelijk formaat, had de aantrekkingskracht van deze ontmoeting een tot heden ongekend aantal collega's bijeengebracht, te midden waarvan de oude getrouwen welhaast voor elkaar teloor gingen.

De congreszaal bleek niet voldoende om alle bezoekers te bevatten, de aangrenzende localiteiten moesten worden bijgetrokken om althans ieder een zitplaats te kunnen verschaffen. Het alles overstemmend gedruisch van de allengs geheel gevulde ruimte stelde hooge eischen aan de leiding, wier acoustische hulpmiddelen zoo nu en dan te kort schoten om de aandacht voor het programma van werkzaamheden op te eischen. De presidentieele hamertikken moesten mokerslagen worden in de gespieerde hand van den vice-voorzitter vooraleer diens adequaat stemvolume genoegzaam vermocht door te dringen tot de wazige verte, waarin de achterhoede gezeten was.

In deze ongekende sfeer heette van Hasselt, voor de laatste maal voorzitter, drie kwartier na het aangekondigde tijdstip, de vijfhonderd aanwezigen welkom. In zijn openingsrede schetste hij de ontnuchterende werkelijkheid na de „unconditional surrender”, die de verwachtingen daarvoor en de feestros daarna snel deed vervluchtigen in ruil voor de zorgen en moeilijkheden die van alle kanten kwamen aanstormen. In zijn terugblik richtte hij de gedachten op de vele collega's die de professie in den loop der laatste jaren waren ontvallen en riep voor zijn van hun zetels opgestane toehoorders de namen af van de leden, die door den dood waren opgeëischt. Het leven gaat echter door, aldus de praeses, hoe moeilijk het ook zal zijn om er vreugde in te scheppen voor wie door den oorlog zwaar werden getroffen. Hij memoreerde in dit verband de allerwege betoonde collegiale hulpvaardigheid, zoowel hier te lande als daarbuiten, niet het minst door onze Deensche

en Zwitsersche vakgenooten, wat tot groote erkentelijkheid stemde. Een oorkonde, van dezen dank getuigende, hoopte hij te gelegener tijd den Deenschen collega's zelf te kunnen aanbieden.

Komende tot de lotgevallen der Mij. betreurde hij de ongerechtvaardigde critiek op hetgeen het D.B. in de oorlogsjaren, ondanks de officiële ontbinding, onder moeilijke omstandigheden had verricht. Natuurlijk waren er fouten gemaakt, gelijk overal waar gewerkt wordt, doch hij had gedaan wat de constellatie van het oogeblik gebod. Geen hobby, noch eigenbelang, doch alleen de plicht had hem met opgewektheid doen voortgaan, ware het niet dat de oppositie het werk had verzaard en ook later bleef doorgaan het gezag van het D.B. te ondermijnen. zelfs nadat de uitslag van de bekende enquête een belangrijke steun opleverde voor het gevoerde beleid. Toen ook in het D.B. de harmonische samenwerking niet kon voortduren was een conflict onvermijdelijk en zou van Hasselt toch nog tusschentijds zijn functie hebben neergelegd als niet de steun van een meerderheid in het H.B. hem daarvan had weerhouden.

In den gevoerden pennestrijd was een beroep gedaan op de aftredende bestuursleden om loyale oppositie te voeren; spr. kon verklaren, dat zij die in de afgelopen periode leiding hadden gegeven er niet aan dachten verzet te bieden tenzij in hun oogen de zaken zouden dreigen verkeerd te gaan. Maar wat te doen als nieuwe „extremisten" en „nieuwe raden van verzet" weer de nieuwe leiding het leven zuur zouden maken, zoo riep spr. uit. Hij hoopte dat later wellicht een andere geest in de Mij. de overhand zou krijgen. Ook in het verleden werd er vaak heftige oppositie gevoerd, maar men bleef elkaar waardeeren en handhaafde naar buiten een eenheidsfront.

Er was betoogd, zoo ging spr. voort, dat in ziekenfonds-aangelegenheden met de vuist op tafel moest worden geslagen, omdat door de overheid geen rekening werd gehouden met de belangen van de andere partij. Hij erkende het goed recht der betreffende commissie om nieuwe regelingen te ontwerpen, deze behoeften echter de sanctie van H.B. en D.B., dewelke als vertegenwoordigers der Mij. deze moesten bepleiten; echter niet met dikke woorden die de tegenpartij alleen maar kopschuw konden maken.

De voorzitter memoreerde voorts de instelling van een commissie van advies inzake de reorganisatie van het onderwijs, wier werkzaamheden bijna geëindigd zijn en waarbij alle wenschen onzerzijds waren ingewilligd. De aangename sfeer van samenwerking maakte zelfs het houden van stemmingen overbodig. Hij vermeldde dit omdat uit de rondgezonden „mededeelingen en verslagen" bleek hoeveel de Mij. met de overheid te maken heeft, al moest worden erkend dat het veel moeite vereischte om het bereikte te veroveren. Wij werden echter als „volwassen" beschouwd om mede te werken in het belang van de volksgezondheid. Er was een zekere goodwill verworven; dit was echter een teer sentiment dat gemakkelijk kan omslaan in zijn tegendeel. Het te behouden was doel van 's voorzitters beleid.

Komende tot dit laatste zeide de praeses dat niemand meer dan hij met verlangen had uitgezien naar den dag — na vijf moeilijke jaren — waarop hij zijn functie kon neerleggen. Hij had mogelijk niet voldaan aan veler verwachting en wellicht beter gekund, ging echter heen met de gedachte de vaan der Nederlandsche tandheelkunde te hebben hoog gehouden.

Aan het slot nam hij afscheid van zijn naaste medewerkers in de eerste plaats van Brugman. Wat deze gepresteerd had kon slechts door enkelen worden beoordeeld. Steeds was hij in de weer met de uitgebreide correspondentie, het opstellen van rapporten, besprekingen met autoriteiten en commissies, waarbij hij steeds indachtig moest wezen de vertegenwoordiger te zijn van het D.B. Zijn groote detailkennis van de vraagstukken der Mij. was een waardevolle vervanging van het ontbrekende archief. Dat hij niettegenstaande geofende critiek het werk er niet bij neerlegde, kwam omdat dit hem lag en uit de zucht om de Mij. te dienen. Hij moest wel bij de overheid in botsing komen met de collega's en kon niet altijd gevoeligheden ontzien. De voorzitter had niet anders dan den grootsten lof en greep deze laatste gelegenheid aan om eenig tegenwicht te geven voor de onaangenaamheden, die de secretaris uit onze eigen kringen te verduren had.

Over de samenwerking met Edel en Kranenburg kon hij kort zijn, men wist wat men aan elkaar had; de groote lijn, die de voorzitter volgde, was ook de hunne, omgekeerd was die van den laatste voor zijn speciale werkzaamheden geheel in harmonie met de opvattingen van zijn medeleden in het D.B.

Eindigend verklaarde de scheidende voorzitter dat hij niet behoorde tot hen, die de toekomst voor de Mij. somber inzien; allen beoogen ten slotte hetzelfde, slechts de wegen waarlangs men het doel wil bereiken loopen uiteen. De realiteit, het gezonde verstand en de liefde voor het beroep zullen ertoe dwingen om tot elkaar te komen. Met het uitspreken van de hoop dat dit spoedig zou geschieden besloot hij zijn door langdurig applaus gevolgde rede.

In aansluiting hierop gevoelde Rozendal als voormalig lid van het D.B. zich geroepen om te verklaren, dat ondanks het diepgaand meeningsverschil inzake het tijdens de bezetting gevoerde beleid, hetwelk hij als on-Nederlandsch kwalificeerde, de oude banden van vriendschap waren blijven bestaan.

Onder de ingekomen stukken, die weinig tijd in beslag namen, was een brief van Sanders, behelzende de mededeeling dat hij in Palestina, op een daarvoor in aanmerking komende plaats, een boom had laten planten voor het D.B. en de Mij. om aldus de dank van hem en zijn echtgenoot tot uitdrukking te brengen voor de hulp in de bezettingsjaren verleend.

In het verslag van den secretaris, dat een aanvulling was op de reeds gepubliceerde mededeelingen omtrent het werk tijdens de opheffing der Mij., werd gememoreerd dat in de latere bezettingsjaren 84 collega's waren bezweken, waaronder 53 leden; velen als slachtoffers van den overweldiger. 26 Joodsche collega's werden weggevoerd; slechts enkelen keerden terug uit het land der verschrikking. Alle pogingen om iets voor hen te doen faalden; zij, die ondergedoken waren, kwamen gelukkig allen terug. In dit verband wijdde Brugman in het bijzonder woorden aan de nagedachtenis van Bruske, een der oprichters van de Mij. Vermelden wij nog dat het aantal leden 1206 bedraagt, waarbij nog gevoegd moeten worden een veertigtal kandidaten. Inzake de oproep tot hulpverlening in Indië waarvoor 60 tandartsen dringend noodig zijn, werd megedeeld dat met de uitzending een begin was gemaakt; het aanbod bleef echter belangrijk beneden de behoefte; tien waren vertrokken en enkele andere zouden nog volgen.

Het verslag van den penningmeester kon niet den gebruikelijken vorm van een begrooting hebben, aangezien het financiële gedeelte van het beheer van de voormalige Tandartsenkamer, die de baten en lasten van de ontbonden Maatschappij had overgenomen, nog niet was geliquideerd. Om in de eerste behoefte aan kasmiddelen te voorzien had men bij de Vereeniging Tijdschrift voor Tandheelkunde een leening gesloten, voor het overige was een belangrijk deel van de gelden door de blokkeeringsmaatregelen niet ter beschikking. Namens de verificatiecommissie stelde mej. Avis in bloemrijke woorden de vergadering gerust omtrent Edel's beproefde beheer.

Het permanente agendapunt betreffende de afdelings- en commissieverlagen leverde niet meer op dan een mededeeling van de bestuurtafel dat de commissies hun werkzaamheden nog niet hadden hervat. De afdelingen waren weliswaar met een verslag omtrent hun wederwaardigheden gereed, doch het ontbreken van een toewijzing van het benodigde papier had tot nu toe belet deze in druk te doen verschijnen.

In de plaats daarvan werden van de bestuurtafel een reeks belangrijke „mededeelingen” gedaan. De voorzitter opende de rij met een overzicht van de werkzaamheden der door de regering ingestelde commissie van advies inzake de reorganisatie van het tandheelkundig onderwijs. In een sfeer van uitstekende verstandhouding was zoowel door de tandarts-leden als door de medische vertegenwoordigers hard gewerkt, waarbij een goed begrip voor de behoeften zoowel van het onderwijs als van de praktijk op den voorgrond stond. Er waren reeds een vijftal vergaderingen gehouden, maar er zouden nog wel enkele noodig zijn alvorens het eindrapport kon worden opgesteld. In de commissie heerschte groote eenstemmigheid om aan de van tandartszijde geuite verlangens tegemoet te komen; als gevolg daarvan zal een candidaats- en een doctoraal examen worden

ingesteld, waaraan het promotierecht zal worden verbonden. Waarschijnlijk zou een en ander met de stichting van een eigen faculteit gepaard gaan. Tevens bestaat de mogelijkheid dat aan een tweede universiteit een tandheelkundige opleiding zou worden verbonden, zoodat deze in de toekomst niet meer uitsluitend te Utrecht zou zijn geconcentreerd. Van Hasselt waarschuwde echter om niet voortijdig victorie te roepen. De commissie had slechts tot taak advies uit te brengen aan de Regeering, die zich uiteraard hierover zal beraden. Later zal het Parlement zich nog hebben uit te spreken over de voorstellen die de Regeering met betrekking tot deze materie zal doen. Een en ander moest als een belangrijk voorbehoud worden gezien, want aan de verwezenlijking van de voorstellen waren groote consequenties verbonden, ook van financieelen aard, die zoowel door het Kabinet als door de volksvertegenwoordiging onder het oog moesten worden gezien. Hoe dan ook, de commissie bestond uit deskundigen, die met groote kennis van zaken een eenstemmig oordeel hadden uitgesproken en daaraan ontleende het uit te brengen advies zijn groote waarde. Wel waren reeds in het onderwijs-rapport van 1926 eenige van de thans overgenomen desiderati naar voren gebracht, maar zij waren toen nog niet voor verwezenlijking vatbaar.

Een groote moeilijkheid vormde nog het scheppen van overgangsbepalingen, vooral voor het groote aantal nieuwe tandheelkundige studenten, waardoor er een overbelasting van het onderwijs dreigt. Deze toevloed is echter in alle faculteiten zoo groot, dat het moeilijkheden zal opleveren om ook deze stroom van toekomstige collega's in de juiste bedding te leiden. In de oorlogsjaren was de productie stilgelegd. Een goede opleiding is zoowel voor de studenten als voor de docenten een zeer moeilijk vraagstuk waarover, aldus besloot van Hasselt zijn uiteenzetting, het laatste woord nog niet is gesproken.

Om het onderwijs eenig soulaas te verschaffen opperde Jan Visser het denkbeeld om de medewerking in te roepen van particuliere instellingen als klinieken en tandtechnische laboratoria. Bij wijze van overgangsmaatregel zou men hiermede de bezwaren kunnen ondervangen van de praktische oefening van het overstelpende aantal studenten. De voorzitter beloofde dit nieuwe gezichtspunt in de commissie ter tafel te zullen brengen.

Over de door het buitenland verleende hulp en de bevoorrading gaf Noord een exposé ter aanvulling van het daarover reeds gepubliceerde. Reeds direct na de bevrijding was men in België, Frankrijk en Zwitserland bereid om te hulp te komen; de moeilijkheid werd echter gevormd door de omstandigheid, dat de Regeering niet voldoende deviezen kon beschikbaar stellen voor den aankoop van de dringend noodige materialen. In het buitenland was bovendien weinig beschikbaar. Zoo werd door de Zwitsersche collega's en onderwijsinstellingen een niet onbelangrijke hoeveelheid instrumenten en materiaal bijeengebracht die echter door de transportmoeilijkheden niet aanstonds ter beschikking kon komen. Na aankomst is een gedeelte aan de daarvoor in aanmerking komende getroffen collega's uitgereikt; het overige aan het Tandheelkundig Instituut overgedragen. Uit België kwamen twee zg. camions dentaires met volledige uitrusting, ook voor de techniek; deze werden naar Arnhem gedirigeerd. Inmiddels is onder de leiding van Broekman aldaar de grootste nood gelenigd zoodat alle tandartsen weer in hun eigen woning praktiseeren. Voorts is uit Zwitserland een barak met een tandheelkundige installatie gezonden met behulp waarvan een paar Zwitsersche collega's in de Geldersche hoofdstad de schooltandverzorging voor hun rekening hebben genomen.

Vervolgens deed hij enige mededeelingen over het resultaat van zijn reis naar Engeland en de Vereenigde Staten. In Londen was weinig beschikbaar, niettemin was men bereid iets voor ons te doen. In Amerika was de situatie weinig gunstiger; de groote fabrieken waren overbelast met orders, desondanks was men ook daar genegen om een hoeveelheid af te staan, voldoende om in de eerste behoefte te voorzien. De inmiddels gewijzigde deviezenpositie dreigde een en ander in de war te sturen maar ten slotte heeft de Minister van Handel het benodigde bedrag aan ponden en dollars kunnen vrijgeven, zoodat binnen afzienbaren tijd ook installatiestukken uit de V.S. tegemoet kunnen worden gezien. Met het verschepen van

het eerst noodige was een der fabrieken reeds begonnen, zoodat binnen enkele maanden de dental depôts weer zouden kunnen leveren.

Ook aan zijn tweede opdracht: het uitbrengen van rapport over de inrichting van het onderwijs aan gene zijde van den oceaan heeft Noord voldaan. De aldaar verkregen inlichtingen waren na verslag aan den minister aan de advies-commissie overgedragen.

Voorts bracht hij de zomercursussen van de W.T.A. in herinnering, mogelijk gemaakt door de medewerking van de „Ivory Cross“-commissie, die Amerikaansche docenten bereid vond om hier voordrachten en demonstraties te houden. De belangstelling, blijkende uit de aanmelding van bijna 300 deelnemers, beloofde een groot succes. Mocht de vereischte accommodatie te Noordwijk niet tijdig gereed komen, dan zou men in de hoofdstad voorzieningen treffen om de cursussen aldaar voortgang te doen vinden.

Als laatste opdracht had hij in zijn hoedanigheid van secretaris van de F.D.I. het initiatief genomen om de internationale relaties te herstellen, waarbij hij ginds volledige instemming had gevonden. In beginsel werd besloten om in 1947 een internationaal congres te organiseeren; het bestuur van de Am. Dental Association was bereid een daartoe strekkend voorstel bij „the House of Delegates“, de algemeene vergadering, in te dienen. Het was dus te verwachten dat eerlang in de V.S. dit congres zal plaats hebben, al zal het, naar hij meende te moeten verwachten, niet de allure hebben van die te Parijs in 1931 en Weenen in 1936.

In Engeland was nog de mogelijkheid besproken om Nederlandsche studenten aldaar op te leiden en hun examen af te nemen, opdat zij hier alleen het tandarts-examen zouden behoeven af te leggen. Hoewel men er welwillend tegenover stond bleken de organisatorische bezwaren zoo groot, dat ondanks de beschikbare deviezen, het plan niet voor uitvoering vatbaar was. In Amerika was men echter aanstonds bereid om alle faciliteiten te verleen aan jonge collega's om zich verder te bekwamen zoodra de moeilijkheden inzake de allesbeheerschende deviezen zouden zijn opgeheven. Dit was, naar hij eraan toevoegde, vooral van belang voor toekomstige docenten en daardoor voor de geheele Nederlandsche tandheelkunde.

In aansluiting hierop gaf **K r a n e n b u r g** als voorzitter van het Landelijk Noodcomité een verslag van hetgeen ten bate van de getroffen collega's was gedaan. Ongeveer honderd praktijken, zoo vertelde hij, hadden groote of minder belangrijke schade. Hoewel veel gedupeerde practici konden worden geholpen, ontbrak het vooral aan grotere installatiestukken. De toestand was thans zoo dat allen thuis hun patiënten konden behandelen, al loopt, naar hij terecht verklaarde, niet alles op roltjes. Maar er werd hard gewerkt om de praktijken beter uit te rusten. Zijn toehoorders moesten echter hieruit niet afleiden dat de zaak als geregeld kon worden beschouwd, ten bewijze waarvan hij een brief voorlas van een collega uit het Zuiden, waaruit bleek hoe gebrekkig die nog was gehuisvest, al was het volgens den schrijver „best gezellig“.

Aangaande de technische regeling lichtte hij nog toe dat een groot gedeelte der installatiestukken in bruikleen was afgestaan; bij vergangende te gelegener tijd door een nieuwe uitrustung konden de vrijkomende voorwerpen naar Indië worden gestuurd waar men alles goed zou kunnen gebruiken.

B a c k e r D i r k s, de secretaris-penningmeester van het Steunorgaan en tevens beheerder van de verschillende daarmee verband houdende fondsen, gaf vervolgens de vergadering een overzicht van de ter beschikking en tot uitkeering gekomen geldmiddelen. Zoo was voor het Noodfonds 1940 een halve ton ter beschikking gekomen, waarvan 30 mille aan door de oorlogshandelingen in dat jaar getroffen collega's was uitgekeerd. Hij lichtte daarbij een tipje van den sluier op, die in de bezettingsjaren de gelden en de werkzaamheid van het Steunorgaan voor de begeerige blikken van den bezetter verborgen hield. In totaal beschikten de gezamenlijke kassen thans over ruim een ton aan middelen, waarvan echter een groot gedeelte geblokkeerd was, terwijl een juist inzicht in de toekomstige verplichtingen nog niet was te verkrijgen. Vooral de uitkeering aan nagelaten betrekkingen baarden de meeste zorg, waarvoor de beschikbare middelen zeker niet toereikend zouden blijken. De Mij. zou, zoo betoogde hij, drastisch moeten ingrijpen om deze

eerschuld over alle leden der professie te verdeelen. Ware vrijgevigheid, aldus de penningmeester, begint pas wanneer men zich opofferingen moet getroosten en die grens was voor de meesten van ons nog niet bereikt.

Over de onbevoegde uitoefening der tandheekkunde deed **Brugman** eenige mededeelingen. Naar hij verklaarde had deze aangelegenheid de volle belangstelling van de Afd. Volksgezondheid. Kort geleden hadden vertegenwoordigers der Mij. een onderhoud gehad met vertegenwoordigers van de Depart. van Justitie en Nijverheid en Handel, waarbij tevens de hoofdspecteur van de Volksgezondheid en de Directeur van het Rijksbureau voor Genees- en Verbandmiddelen aanwezig waren. De voorzitter dezer conferentie gaf een uiteenzetting van dezen sinds jaren voortdurenden misstand, die tot schade was van het gezag van de overheid, het aanzien van de tandartsen en van hun economische belangen. De resultaten der strafvervolging, bestaande in vaak geringe boeten, die door de overtreders als bedrijfskosten werden beschouwd, waren uiteraard weinig afdoende. Z.i. kon een wijziging van de wet op het medisch tuchtrecht verbetering brengen. Van de zijde van het Dept. van Justitie werd aangevoerd dat het in bescherming nemen van bepaalde onbevoegden elk optreden van de justitie bekoelde; veel zou kunnen worden verbeterd als door een wetswijziging de onbevoegde uitoefening niet meer als een overtreding doch als misdrijf werd gekwalificeerd. Afgezien van dit desideratum werd besloten van de bestaande mogelijkheden een effectief gebruik te maken. Het zou de taak zijn van den toekomstigen tandheekkundig inspecteur om als aanklager op te treden, de processen-verbaal te formuleeren en de ambtenaren O.M. over elk geval uitvoerig in te lichten; in veel afdelingen was reeds materiaal verzameld. Om misverstanden te voorkomen was reeds nagegaan of een der delinquenten eenig recht op een bevoegdheid kon laten gelden; het onderzoek sloot elken twijfel uit. Van materiaalverstrekking aan onbevoegden door het Rijksbureau was geen sprake, al kon niet voorkomen worden dat bevoegden hen hierbij eventueel behulpzaam waren.

Het onderhoud vestigde het vertrouwen dat men bereid was het euvel met de thans beschikbare middelen aan te pakken, al zou moeten blijken of de bestaande wettelijke bepalingen toereikend zijn voor een afdoende en snelle liquidatie.

Over de resultaten van een beperkte enquête deelde in dit verband **Lenning** mede, dat de betreffende commissie reeds de beschikking had over de namen van 225 onbevoegden; aan de hand daarvan schatte hij het aantal over het geheele land op 4 à 500, een getal dat ons van vroegere gelegenheden bekend in de ooren klonk.

Het slot van de mededeelingen vóór de pauze betrof het contact met de tandtechnische laboratoria, waarover **Kranenburg** zijn bemoeiingen uittrekt. Hij begon met een historische inleiding: de ongebreidelde uitgroei van het laboratoriumwezen, die tot de instelling van de contactcommissie, later tandtechnische ordeningscommissie leidde. Een en ander had het beoogde resultaat. Na de opheffing van de Mij. was het contact verbroken en sloten de laboratoriumhouders zich aan bij het plan van de commissie-Woltersom met zijn verticale ordening, in tegenstelling met de horizontale, zooals door de Mij. voorgestaan. Middelerwijl zijn de laboratoriumhouders de bezwaren duidelijk geworden, ten deele als reactie op de onbelemmerde toetreding van nieuw opgerichte laboratoria. Wij mogen hopen, aldus **Kranenburg**, dat — in welchen zin de overheid ook haar standpunt bepaalt ten aanzien van de beide ordeningsvormen — de laboratoriumhouders het nut van een overeenkomst met de tandartsen weer zullen erkennen, al was het maar ten gunste van de hoedanigheid der geleverde prestaties en van de tarieven. De tandtechniek heeft in Engeland en vooral in Amerika tijdens de oorlogsjaren een groote vlucht genomen, waarvan de resultaten, naar hij hoopte, ook voor ons land beschikbaar zouden komen en zegde toe dat er met beleid aan zou worden gewerkt om het beste voor ons vak te bereiken.

Wat moet onder een tandtechnisch laboratorium worden verstaan, vroeg **van der Ven**, want naar hij had opgemerkt kon iedere alleenwerkende techniker deze betiteling voor zijn bedrijfje aannemen. Dit was, zoo verklaarde **Kranenburg**, een gevolg van het verbreken der relaties door de organisatie der labora-

toriumhouders; tot 1942 golden vastgelegde voorwaarden waaraan diende te worden voldaan om dien naam te mogen voeren. Thans is er geen bepaling meer, die dit kan verhinderen. Alleen een herstel van de relaties tusschen genoemde partijen kon bewerkstelligen, dat slechts bedrijven onder deskundige en bekwame leiding zich als zoodanig kunnen aankondigen.

Ter afwisseling gaf v a n d e r H e y d e n, die zoo juist, na een verblijf van twee maanden aldaar, uit Batavia was teruggekeerd, zijn indrukken omtrent hetgeen hij sinds had aangetroffen. De toestand in de kampen waar drie tot vijf duizend personen verblijf hielden; was verschrikkelijk; de staat waarin de gebitten der kampbewoners verkeerden, vertoonde opvallende overeenkomst met wat men hier in volksbuurten wel ziet. In Batavia werden zij geholpen door een tandarts van wiens installatie men zich geen voorstelling kon vormen zonder deze te hebben gezien. Langzamerhand is hierin verbetering gekomen nadat een kliniek in een der huizen kon worden gevestigd, waar thans twee tandartsen werken. De behandeling geschiedt kosteloos. Gelukkig was er veel materiaal uit Amerika en Australië gezonden zoodat o.a. weer amalgaamvullingen konden worden gelegd. De organisatie was alleen nog gebrekkig, zoodat voor de kleinste dingen veel tijd nutteloos verloren ging; daarom was het voor een tandarts uiterst moeilijk om efficient te werken.

Zelf had hij gewerkt met een Australische uitrusting, wat direct een groote toeloop tot gevolg had, helaas kon geen prothetische hulp verleend worden. Er is wel werking, maar het geheel loopt nog stroef; het wachten is op hulp uit Nederland, waarvan de omvang, naar hij vreesde, ongunstig beïnvloed wordt door de oproeping in militairen dienst van hen, die ook voor uitzending in aanmerking wilden komen. Sinds eenige weken was ook een dienstverband voor een half jaar ingevoerd omdat men voor een jaar niet voldoende aanmelding kreeg. De reis gaat per „Skymaster” heen en terug. Het langste verband is voorloopig voor één jaar.

Op de terugreis had v a n d e r H e y d e n aan boord van de „Joh. van Oldenbarneveldt” de 2000 repatriërenden poliklinisch behandeld met voorloopige vullingen en extracties, opdat zij zich na aankomst in het land verder kunnen laten behandelen. Ten slotte deed hij een dringend beroep ook op de vrouwelijke collega's om zich voor Indië beschikbaar te stellen; hulp was, zoo betoogde hij nogmaals, broodnoodig.

Na de pauze was de aandacht der vergadering vooral geconcentreerd op hetgeen, in verband met de heerschende spanning, ten aanzien van het ziekenfondsvraagstuk te berde zou worden gebracht. Ter inleiding vertolkte B r u g m a n de zienswijze en het standpunt van het D.B. Als verduidelijking gaf hij eerst een overzicht van de totstandkoming der vergoedingen en voorwaarden, welke een belangrijke verbetering beteekenden ten opzichte van de chaotische regeling, waaraan de invoering van het Ziekenfondsenbesluit een einde maakte. De luiquidatie van den Raad van Bijstand, clandestien bedoeld om na de opheffing der drie Mij.-en het ziekenfondswezen vrij te houden van ongewenschte politieke invloeden, leidde ertoe, dat het staatstoezicht naast de uitvoerende taak tevens een besturende functie werd opgelegd. Als minst kwade moest dit mee in de koop worden genomen. Vandaar dat de onderhandelingen sindsdien met het staatstoezicht moesten worden gevoerd, voor welker verloop de secretaris niets dan lof had. Een verrichtingstarief en een fixum voor de eerste hulp als band met het verleden, waren het resultaat. Aan de hand van de komende statistische gegevens zouden de voorloopig vastgestelde bedragen later zoo noodig herzien worden. Door het ontbreken van de in te voeren contróle bleven ook de gegevens achterwege voor het opmaken van de balans. Alleen de declaraties gaven tegen het einde van 1943 een maatstaf ter beoordeeling, waaruit de zeer uiteenlopende opvattingen inzake de indicatie en methode van behandeling duidelijk naar voren kwamen. De bedragen varieerden bij eenzelfde ziekenfonds b.v. tusschen $f 0.88$ tot $f 15.41$ bij een gemiddelde van $f 1.83$ per ziel, bij een ander tusschen $f 0.61$ en $f 7.04$, bij een gemiddelde van $f 1.75$. Het staatstoezicht vond hierin aanleiding richtlijnen voor de behandeling aan te geven. Aan de uitwerking van dit vraagstuk werd aanvankelijk mede gewerkt door individueele tandartsen, later door de departementale adviescommissie

waarvan 4, naderhand 6 tandartsen deel uitmaakten, die het N.P.P.-rapport als basis hadden genomen voor het gedetailleerde ontwerp. Een onjuist inzicht in de verhoudingen en in de materie was oorzaak van het gegroeide verzet, dat niet door de feiten gerechtvaardigd werd. De Mij. zal er, zoo verklaarde Brugman verder, niet aan ontkomen om duidelijk vast te stellen wat onder systematisch-rationeële behandeling moet worden verstaan. Het Staatstoezicht van zijn kant was diligent; de instelling van een Ziekenfondsraad als opvolger van den vroegeren Raad van Bijstand, zoo ook van een contrôle-apparaat krijgen eerlang hun beslag.

De secretaris ontveinsde zich niet, dat het oogenblik was aangebroken voor een herziening der tarieven op eenige punten; onderhandelingen waren echter nog niet gevoerd. Ook de regeling en de honoreering van de hulp aan de vrijwillig-verzekerden en nog meerdere aangelegenheden zouden daarbij de aandacht vragen.

Vervolgens besprak hij het conflict in het zuiden des lands, dat een gevolg was van de hooge prijzen van de materialen voor de onder het fixum vallende verrichtingen, welke onkosten ten slotte op de patiënten werden verhaald, aangezien de ziekenfondsen niet bereid waren deze te vergoeden. De C.Z.C. maakte zich tot tolk van de groeiende ontevredenheid en wendde zich rechtstreeks tot den Commissaris belast met het toezicht op de ziekenfondsen, waarbij het D.B. onkundig gelaten werd en pas via het staatstoezicht van de eigenmachtig gedane voorstellen kennis kon nemen.

Brugman trad hierna in een verdediging van het aangevallen fixum hetwelk indertijd aan de hand van betrouwbare schattingen voorloopig was vastgesteld tot bij tijd en wijle statistische gegevens een definitieve vaststelling mogelijk zouden maken. Tot nog toe was dit echter niet het geval. Hij gispte de voorgestelde verhooging der vergoedingen, die eensdeels niet ernstig gemeend kon zijn, anderdeels om haar onderlinge wanverhouding onaanvaardbaar was. Een verzet quand même tegen de vigerende ziekenfondsvoorschriften stond, zoo verklaarde hij, gelijk met het propageeren van een tandheekkundig nihilisme, hetgeen de sociale tandheekkunde en de belangstelling van de overheid ervoor, ernstig in gevaar zou brengen. De conjunctuur was, zoo besloot hij, gunstig voor verbeteringen die momenteel voor de tandheekkundige volksvoorziening kunnen worden bereikt; een bezwaar vormde alleen het voorshands nog bestaande tekort aan tandartsen.

Hierna was het woord aan de C.Z.C. Van der Heyde, onder applaus het podium betredende, begon met de verklaring dat hij geen details zou behandelen, zoomin als de omstreken „dubbeltjes en kwartjes”; ook zou van geen tactiek van „met de vuist op tafel” sprake zijn. Hij gevoelde zich alleen geroepen om te spreken omdat — alle goede bedoelingen ten spijt — de tandheekkunde in het ziekenfondswezen niet een plaats gelijk aan die van artsen en apothekers heeft gekregen waarop zij uit het oogpunt der volksgezondheid recht had. De C.Z.C. wenschte aan die ongelijkheid op korten termijn een eind te zien gemaakt, aan toezeggingen van het staatstoezicht op de lange baan hadden de tandartsen niets. Mocht men Brugman gelooven, zoo zeide hij, dan waren wij er bijna, maar de door het D.B. gevolgde weg was niet de manier van zaken doen van de C.Z.C. Hij wenschte haar programma thans reeds uiteen te zetten, opdat de leden zouden weten in welke richting haar bemoeiingen zouden gaan. In dit verband oefende hij scherpe critiek op het feit dat allerlei bepalingen van het ziekenfondsenbesluit van zuiver nationaal-socialistischen oorsprong, nog steeds van kracht waren. Zoo ook het instituut van den commissaris met zijn uitgebreide bevoegdheden, dat in de Bedrijfsraden van minister Vos gecontinueerd, geheel in de lijn lag van den voormaligen bezetter. De C.Z.C. wenschte de medewerkers aan de ziekenfondsen van deze staatsvoogdij ontslagen te zien. Hij gispte met name de bepalingen, waarin de tandarts eenzijdig gebonden was inzake den duur van zijn medewerking en verplicht kon worden deze tegen zijn wensch ook aan andere fondsen te verleenen. De gelijkstelling van de tandheekkundigen noemde hij voor de professie een schande. Niets was er na de bevrijding gedaan om deze en andere misstanden (o.a. overschrijding welstandsgrens) op te heffen. De circulaire van Augustus 1944, waarin den tandarts voorgeschreven werd langs welken weg de saneering doorgevoerd moest worden, had, zoo vervolgd hij, als een atoombom gewerkt. Daarbij werd

hem een heel complex tijdroovende administratieve beslommeringen op het dak geschoven zonder eenige verbetering in de materiele positie. De tandartsen wenschen hun medewerking uitsluitend te zien als een onderdeel van de geneeskundige verzorging, zonder zeggenschap van eenige overheidsinstantie. Zij wenschen naast de vrije keuze der verzekerden ook vrije keuze van patiënten door den tandarts en een strenge scheiding tusschen contrôle op de behandeling en het beheer, zoomede een maximale beperking der noodzakelijke administratie. De honorering mocht niet afhankelijk gesteld worden van een daarvoor beschikbaar bedrag, dat bepaald werd door de overige uitgaven voor de geneeskundige behandeling. De tandheelkundige verzorging was geen sluitpost op de begrooting en mocht evenmin gebruikt worden als reclame-object. Op deze basis was de C.Z.C. bereid met de artsen en apothekers, maar ook alleen met deze, om de ziekenfondsbehandeling op te bouwen. Daarvoor was tijd noodig, wellicht een paar jaar, zoo vervolgde hij, maar aan toezeggingen alleen hechte hij geen waarde; de tandartsen hadden er recht op binnen een bepaalden termijn te weten „waar zij aan toe en mee af” waren. De tarieven der verrichtingen dienden naar recht en billijkheid te worden vastgesteld; de risicofactor, gelegen in het fixum voor z.g. eerste hulp, moest verdwijnen, want naarmate daarvoor meer moest worden verricht, waren de tandartsen bij gelijkblijvende vergoeding de dupe. Niet zij vormden de verzekeringsonderneming doch het ziekenfonds. Het bepalen der vergoedingen was, zoo erkende van der Heyde, moeilijk, maar wel in cijfers vast te leggen; de gegevens waarover de C.Z.C. beschikte waren ter inzage van het ziekenfondswezen. Mocht de thans nog aangemoedigde „tandrooikunde” bij een betere regeling niet verdwijnen, dan was het de taak der Mij. om contrôle uit te oefenen en de noodige sancties tegen de betrokkenen toe te passen. Hij twijfelde niet of deze zou daarbij de grootst mogelijke medewerking verlenen.

Inzake de saneering, waarvoor de gewraakte circulaire van Aug. 1944 bedoeld was, erkende hij dat deze er inderdaad moest komen maar op de eenvoudigste manier, d.w.z. via de schooltandheelkunde van onderop.

Komende tot het conflict met het D.B. deelde hij ter inleiding mede, dat de genoemde punten sinds October van het vorige jaar in voorstellen waren uitgewerkt en aan de Afd. ziekenfondscommissies ter beoordeeling voorgelegd. Veiligheidshalve was aan de besturen een votum gevraagd van de Afd.-vergaderingen omtrent de te volgen gedragslijn. Van 372 leden hadden 355 hun goedkeuring er aan gehecht. Gerugsteund door dezen uitslag wendde de C.Z.C. zich rechtstreeks tot het staatstoezicht; volkomen te goeder trouw had men het D.B. daarin niet gemoeid. Hij gispte de houding van het staatstoezicht, dat zich in zijn antwoord achter deze informaliteit verschool en ook die van het D.B., dat door de C.Z.C. te désavoueren de belangrijkste commissie der Mij., naar hij het uitdrukte, had vermoord. De C.Z.C. had — hij erkende het ruiterlijk — formeel een fout begaan door het D.B. geen inzage te geven van haar voorstellen, maar dit college had haar desnoods op het matje kunnen roepen en zeggen: dat zal niet gaan. In elk geval had het haar voor dit figuur moeten behoeden.

Op de betreffende H.B.-vergadering werd de Bossche kwestie van de agenda afgevoerd, omdat het conflict met de ziekenfondsen van „plaatselijken” aard heette, terwijl in de helft van het land de collega's hun contracten hadden opgezegd. De materiaalschaarschte, welke de ondergrond vormde, kon volgens de verklaring van het D.B. geen wijziging in de bestaande regeling rechtvaardigen. Van der Heyde betreurde een en ander zeer en hoopte, dat de komende leiding achter de C.Z.C. zou staan en binnen den kortst mogelijken tijd de voorstellen bij het staatstoezicht indienen. Het deed er niet toe op welke wijze, als het maar geschiedde namens alle bij het ziekenfondswezen betrokken tandartsen. Was eenmaal en als tijdelijk bedoelde wijziging ingevoerd, dan zou, zoo besloot hij onder langdurige toejuichingen, aan de hand van de beschikbare gegevens een definitieve nieuwe regeling in studie kunnen worden genomen, die zoowel voor de verzekerden als voor de tandartsen een zegen zou zijn.

De vice-voorzitter, verheugd over de duidelijke uiteenzetting van het geval, lichtte nog toe dat in de komende samenstelling van den Raad van Bijstand

de tandheelkunde een plaats zal worden ingeruimd naast de artsen en apothekers. De sub-commissie voor schooltandverzorging, die op verzoek van den commissaris in afwachting daarvan ook voor ziekenfonsaangelegenheden advies gaf, had bereids met klem betoogd dat het buitengewoon noodzakelijk was om de bestaande honoreering te wijzigen. Van de zijde van het staatstoezicht werd de wensch uitgesproken, dat de behandeling van deze aangelegenheid op waardige wijze zou geschieden. Inzake buitensporige hooge declaraties had men het staatstoezicht kunnen overtuigen, dat het overgrootte deel der tandartsen geen blaam trof. Wat betreft de noodzakelijke contrôle, deze diende zich te baseeren op de staten van verrichtingen, wanneer deze te opvallend afweken van het gemiddelde; ook klachten van patiënten vielen eronder. Ten aanzien van de naar voren gebrachte wenschen kon de voorzitter de C.Z.C. eveneens geruststellen, in een zeer nabijge toekomst zou het mogelijk zijn om ook hieraan tegemoet te komen. Een stemming van geprikkeldheid ten opzichte van het staatstoezicht was, zoo verklaarde hij, geheel misplaatst; door een waardige wijze van onderhandelen zou het mogelijk blijken om binnen den kortst mogelijken tijd de positie der ziekenfondstandartsen te verbeteren. De C.Z.C. was echter niet autonoom, zij had evenals andere commissies een adviseerende taak, waarbij zij binnen de Mij. de grootst mogelijke vrijheid genoot. Een staat in den staat echter was organisatorisch onduelbaar.

Een vereenvoudiging van de administratie stuitte bij het staatstoezicht op ernstige bedenkingen: de sub-commissie hield echter voet bij stuk inzake haar voorstel om te volstaan met het opzenden van de vereischte gegevens naar de daarvoor aangewezen administratie. Concludeerend meende de voorzitter dat de geschilpunten klein zouden blijken en dat er van een controverser geen sprake was. Hij verwachtte dat de bepleite lotsverbetering over anderhalve maand wel in kannen en kruiken zou zijn, mits het overleg niet gestoord werd door onaanvaardbare praktijken.

In de daarbij aansluitende gedachtenwisseling ontkende van Houte, dat het beleid van de Mij. in de afgelopen periode zooveel te wenschen had overgelaten. In Rotterdam was de positie en het prestige der tandartsen aanzienlijk verbeterd, mede door een nauw contact met artsen, specialisten en apothekers, waarvan de resultaten niet waren uitgebleven. Inzake de saneering was na een bespreking in den Haag een vereenvoudiging ingevoerd waardoor deze weliswaar niet volledig was, maar welker voordeelen door het ziekenfondspubliek werden gewaardeerd. Een en ander moest in het credit van het beleid der Mij. worden geboekt. Hij was overtuigd dat de inzichten niet zoover uit elkaar liepen; hij had dezelfde ervaring als van der Heyde en was het met hem eens, al had niet alles wat er was geschied zijn instemming.

Koenen constateerde een tegenstrijdigheid in het optreden van Van der Heyde, bij vroegere gelegenheden had deze op den materieelen kant in hoofdzaak den nadruk gelegd, getuigde de in den Bosch toegepaste methode om zichzelf financieel recht te verschaffen. Bij de bespreking van een voor te stellen tariefwijziging had hij het systeem van overvragen niet versmaad. Een dergelijke opvatting, zoo verklaarde Koenen, sierde ons beroep niet. De thans voorgestane opvatting zou zeker tot succes voeren; de wijze waarop onze verlangens naar voren gebracht werden, was beslissend. Hij deelde echter de zienswijze van van Houte dat sinds de invoering van het Ziekenfondsenbesluit veel ten goede was gewijzigd; het staatstoezicht was ons steeds ter wille. Hij had in de uiteenzetting namens de C.Z.C. een zekere bezinning beluisterd en hoopte dat deze bezinning aller deel zou worden.

In zijn repliek ontkende van der Heyde, dat er van de zijde der C.Z.C. een zekere geprikkeldheid tegenover het staatstoezicht zou bestaan, niets was minder waar. Wel wilde hij zeggen, dat indien de C.Z.C. oventueel na 1 April een nieuwen termijn van onderhandelingen zou moeten beginnen, de commissie in haar huidige samenstelling een zeer kort leven beschoren zou zijn en de moeilijkheden zich dan pas recht zouden voordoen. Hij betreurde voorts dat Koenen vóór zijn uittreden, in de commissie niet eenzelfde geluid had laten hooren als thans en ontkende te hebben willen overvragen.

P o o l wilde zich niet blind staren op de verbeteringen, waarop v a n H o u t e had gewezen; hij althans was daardoor geenszins bevredigd. In Rotterdam bestond nog steeds geen vrije keuze. Ook behoefde in de discussies het financieele niet naar den achtergrond te worden verwezen. Dit was ondanks alles een dusdanig belangrijke aangelegenheid, dat men aan een bespreking niet kon ontkomen. De tarieven dienden zoo te zijn dat de gemiddelde tandarts een inkomen kon bereiken dat niet beneden zijn behoefteniveau lag en geen verontschuldiging vormde voor minderwaardige praestaties. Een onderhonorering van de conserveerende behandeling mocht niet gecompenseerd worden door een overhonorering voor prothetische verrichtingen; de eerste diende zichzelf te bekostigen, al was het maar om te voorkomen dat het zwaartepunt bij de indicatie werd verlegd naar de prothese.

V a n H a s s e l t sloot de gedachtenwisseling met de verklaring dat hij, hoewel in deze materie niet doorkneed, met groote belangstelling de uiteenzettingen, die op hoog peil waren gehouden, had gevolgd. Er was gebleken dat men veel dichter bij elkaar stond dan tevoren scheen. Dit gaf hoop, dat een allen bevredigende oplossing gevonden zou worden; de Mij. en C.Z.C., voelende dat de overgrote meerderheid achter hen stond, zouden met de kracht van argumenten bij het staatstoezicht de overtuiging kunnen vestigen dat een oplossing alleen mogelijk was in de door de Mij. voorgestane richting.

De langdurige zitting van den vorigen avond had de belangstelling voor het tweede deel der bijeenkomst op Zaterdagmorgen in geenen deele beïnvloed; wederom was de zaal geheel gevuld. Het teekenen van de presentielijst en het gelijktijdig uitreiken van stembiljetten bij het binnenkomen was oorzaak dat met drie kwartier vertraging de vergadering werd heropend.

Het laatste onderwerp van de „mededeelingen” dat des avonds niet meer kon worden afgedaan betrof de voorstellen tot reorganisatie der Mij. Naast het Mij. rapport waren nog andere voorstellen ingediend, welke tezamen reeds voor een belangrijk deel in de afdeelingen waren behandeld, welke behandeling tot amendementen en het voorstellen van een commissie ter nadere bestudeering had geleid. Een en ander verkeerde, naar de voorzitter verklaarde, nog in staat van wording en het was de taak van het komende bestuur, dat onder de toekomstige regeling zal werken, om zoo snel mogelijk de voorstellen in studie te doen nemen.

In het kader der nieuwe organisatie bepleitte E v e r s een zoo groot mogelijke zelfstandigheid binnen de Mij. waarbij men moest vermijden om in de ambtelijke sfeer verzeild te geraken. Het werk in de beroepsvereniging was niet de taak van enkele personen maar van allen. Voorts moest de werkelijkheid als basis worden genomen en aan de eischen der praktijk worden voldaan, pas daarna kon de ideëele kant der bemoeiingen tot zijn recht komen. Een andere volgorde zou tot tallooze voorschriften leiden om de nakoming af te dwingen met twijfelachtig resultaat. Er waren pogingen gedaan om, zooals hij het uitdrukte, de realiteit door een ideële opvatting te overrompelen, maar de werkelijkheid diende het uitgangspunt te zijn. Er was geen bezwaar om ten aanzien van het overleg met de overheid begane fouten te erkennen; het boetekleed ontserie de den zondaar niet. Doen was, aldus besloot hij, belangrijker dan spreken.

J a n V i s s e r begreep dat over de reorganisatieplannen geen discussie kon worden toegelaten om geen kostbaren tijd verloren te doen gaan. Hij vroeg zich af of de algemeene vergadering en vooral een van de orde als deze, wel de geschikte plaats was voor het bespreken van bezonken voorstellen; dit moest in kleiner milieu geschieden. Daarom had de hoofdstedelijke afdeeling een amendement ontworpen op het plan-Hut — waar men overigens niet afwijzend tegenover stond — strekkende tot het creëren van een orgaan, waarin de afdeelingen naar gelang van hun getalsterkte vertegenwoordigd zijn, welker vertegenwoordigers aldus de dragers zouden moeten wezen van de meening der collega's in den lande. De alg. vergadering zou dan meer moeten dienen als gelegenheid voor de oudere leden om met hun jonge vakgenooten kennis te maken en voor het bekrachtigen van de aldaar genomen beslissingen. H u t, desgevraagd, betuigde zijn instemming met dit amendement en ook de voorzitter was overtuigd dat de vergaderingstechniek

naar thans overduidelijk bleek, snel herziening behoefde, hoe verheugend de ongewone belangstelling overigens was.

Hiermede waren de „mededeelingen” en daaraan vastgeknoopte beschouwingen ten einde. Stippen wij hier volledigheidshalve nog aan dat het archief en de kantooruitrusting van de Mij. zich nog steeds onder de hoede bevinden van het Beheersinstituut. De voorzitter verwachtte binnenkort over de laatste althans vrijelijk te kunnen beschikken. Ook de financiën, indertijd overgenomen door de voormalige Vereeniging van Ziekenfondstandartsen, lagen nog onder beslag hetgeen de Mij. in groote geldverlegenheid had gebracht. Omtrent de baten en schulden was niets met zekerheid bekend; hij hoopte maar dat de toestand der geldmiddelen mee zou vallen want er zou in de toekomst veel noodig zijn.

Thans was men gevorderd tot de met spanning tegemoet geziene verkiezingen, al stond de uitslag, na de gehouden proefstemming, vrijwel vast. Van de daarvoor noodige opschorting der werkzaamheden maakten Nord, Stuy en Haye gebruik om de vergadering te bewegen geen stemmen aan hen te verwkisten, aangezien zij geen bestuursfunctie konden aanvaarden. Sanders kwam tegen deze beïnvloeding der stemming in verzet als zijnde geen parlementair gebruik. Voor het overige sprak hij zijn spijt erover uit dat de belangrijkste kandidaten niet eerder in de Mij. van hun inzichten en capaciteiten hadden blijk gegeven; dit verwijt richtte hij ook tot van der Heyde, die jarenlang zijn licht onder de korenmaat had gehouden, thans voor het eerst zijn denkbeelden had ontvouwd en zich daarbij slagvaardig had geweerd.

De uitslag der stemmingen baarde, zooals gezegd, geen verrassingen. Als leden van het D.B. kwamen met de verwachte groote meerderheid uit de stembus te voorschijn: Stork, Morra en Boers, die aanstonds achter de bestuurs-tafel plaats namen.

Na afscheid te hebben genomen van zijn naaste medewerkers in het D.B., verwelkomde van Hasselt eerstgenoemde als zijn opvolger, er naar verlangend om op zijn lauweren te rusten. Er hing, zoo zeide hij, een speculatieve sfeer om de nieuwe bestuurders en de verwachtingen waren hoog gespannen. Behalve jeugdig enthousiasme en élan waren ook bezonnenheid, wijsheid en kracht noodig. De „verkalkte” leden waren echter bereid om met het arsenaal aan ervaring en hun kennis van de geschiedenis en het verleden van de Mij. waarover zij beschikten, bij de belangrijke nieuwe maatregelen hun steun niet te onthouden. Zij zouden, zoo verklaarde hij, het niet met droge oogen kunnen aanzien als het onverhoopt verkeerd mocht gaan. Mocht oppositie gevestigd moeten worden, hetgeen altijd wenschelijk was, dan was zij bedoeld om het beste voor de Mij. te bereiken. Er was voor het nieuwe D.B. veel werk aan den winkel onder bezwarende omstandigheden, vooral voor den secretaris, die in de eerste plaats geroepen was om met kennis van zaken namens de Mij. op te treden. De scheidende voorzitter besloot met het uitspreken van de hoop dat dit werk mocht uitgroeien tot het grootst mogelijke profijt voor de professie en gemeenschap.

In zijn antwoord getuigde Stork van zijn groot respect voor zijn voorganger. Er rustte, zoo zeide hij, een groote schuld op ons om, na zijn reeds grooten staat van dienst, van Hasselt te vragen in de moeilijke oorlogsjaren het roer in handen te nemen en bracht hem hulde voor hetgeen tot stand was gebracht. De nu opgetreden „jongeren van veertig” konden niet bogen op een jarenlange ervaring en waren zich volkomen bewust van de zwaarte van hun taak, die zij zonder den steun der ouderen met ervaring niet konden volvoeren. Zijn vrees dezen steun te moeten missen was door de toezegging daarvan gelukkig geheel weggelaten. Voortgaande verklaarde hij dat het niet in zijn bedoeling lag nu een programma te ontvouwen. Eén ding waren zij van plan: de tandheekunde naar buiten te vertegenwoordigen met energie en tempo en daarbij zooveel mogelijk contact te zoeken met artsen en apothekers voor dit gelijkgerechtigd onderdeel der geneeskunde. Eenheid in eigen gelederen was voor de volvoering van deze taak een onmisbare voorwaarde, in de groote belangstelling voor deze vergadering kwam deze wel tot uitdrukking.

Ook naar binnen wenschte hij het contact met de afdeelingen en de individueele leden uit te breiden; er moest vermeden worden dat buiten de afdeelingsbesturen

en commissies de leden een grijze massa vormden en hij zou te allen tijde toegankelijk zijn voor de moeilijkheden der leden. Het verheugde hem, aldus besloot de nieuwe voorzitter, te hebben bemerkt dat het vertrouwen in het toekomstig beleid was hersteld; de reeds meermalen genoemde vuist zou zeker niet worden gehanteerd. Hij dankte nogmaals voor den toegezegden steun en hoopte daarop te kunnen blijven rekenen.

Na de plaatsbepaling van de volgende vergadering, waarvoor wederom Utrecht voorloopig als het meest geschikt in aanmerking kwam, bleef alleen de rondvraag over. Hiervan maakte P o o l gebruik om zijn bezorgdheid lucht te geven ten aanzien van den korten termijn waarop tandartsen onder de wapenen werden geroepen, welker aantal 15 tot 20% van het totaal zou beloopt. Gegeven het bestaande gebrek aan practici en waarnemers kon van een ontwrichting van de tandheelkundige verzorging worden gesproken. Er was, zoo meende hij, geen dreigend oorlogsgevaar dat dezen maatregel rechtvaardigde en vroeg zich af of die noodig was.

In antwoord hierop gaf M o l h u y s e n als chef van den militair-tandheelkundigen dienst een uiteenzetting van de motieven, die tot dezen maatregel hadden geleid, maar stelde voorop dat met de belangen van de volksgezondheid, voor zoover deze in het gedrang mochten geraken, bij de uitvoering in elk afzonderlijk geval rekening zou worden gehouden door het verleenen van vrijstelling of uitstel, alles in overleg met den nieuwen voorzitter der Mij.

Er kwamen vier groepen in aanmerking, naar hij toelichtte, in de eerste plaats de reserve officieren-tandarts, dan de dienstplichtigen buiten dien rang, vervolgens de jonge collega's die na 1940 zijn afgestudeerd en ten slotte zij, die hun studie nog moeten voltooien. De jonge collega's werden ingelijfd op grond van de overweging dat zij minder verplichtingen hadden ten opzichte van gezin en gemeenschap, althans minder lasten en hun plicht jegens het vaderland tot nog toe niet hadden vervuld. Zoodra het aantal in aanmerking komende collega's bij benadering was vastgesteld kon worden bepaald hoe lang elk hunner onder de wapenen zou moeten komen. Een en ander zou zoo spoedig mogelijk ter kennis van de betrokkenen worden gebracht. Hij schatte dat $\pm$ 100 tandartsen noodig zouden zijn; in hoofdzaak voor den dienst hier te lande. Voor Indië rekende men op een klein aantal, bij voorkeur vrijwilligers. Mochten er te kort komen dan zou de Minister van Oorlog verplicht zijn uit de eerstgenoemden aan te wijzen.

Al dreigde er geen oorlogsgevaar, zoo was de toestand in Europa toch niet rustig. Daarom was het noodig het Nederlandsche leger allen steun te verschaffen. Er waren veel oudere personen opgeroepen (al was het leger kleiner dan in 1940) omdat het vroegere kader ontbreekt, waarvoor in de plaats een nieuw moest worden gevormd.

Men had getracht op andere wijze in de tandheelkundige hulp te voorzien, eerst door vrijwillige aanmelding, welke niet voldoende opleverde, daarna door contracten met burgertandartsen. Dit leidde tot teleurstelling, wel werd de vergoeding opgevoerd, maar de verrichtingen ondervonden daarvan geen gunstigen invloed; velen hadden, zoo zeide hij, niet naar hun beste weten het werk gedaan dat van hen verwacht kon worden. Deze regeling kostte het Rijk millioenen; er waren dusdanige declaraties ingediend dat besloten werd om er mee op te houden en deze te vervangen door invoering van een uitgebreiden tandheelkundigen dienst. Mededeelingen omtrent aard en duur van het dienstverband zouden nog nader worden bekend gemaakt.

Hiermede was de agenda ten einde gebracht. Rest nog voor de volledigheid te noteren dat S a n d e r s E z n. als voorzitter van den Raad van Beroep werd herkozen. Voor de plaatsen in de C.Z.C. werden E v e r s , v a n d e r H e y d e , O l t m a n s , P o e l s t r a n en R o s m o l e n aangewezen. Aangezien de vergadering teekenen van verkiezingsmoedheid vertoonde lieten de overige leden van den Raad van Beroep en de bestuurders van het Steunorgaan zich een onreglementaire herbenoeming bij acclamatie maar welgevallen.

Wij kunnen eindigen met het memoreeren van de hulde door v a n H a s s e l t gebracht aan het bestuur van de Afd. Utrecht voor de wijze waarop men er in

geslaagd was de talrijke aanwezigen van buiten een onderdak te verschaffen, dat in de stad alleen niet toereikend bleek. Van der Ven maakte zich na afloop der vergadering tot tolk van de aanwezigen door dank te brengen aan de afgetreden bestuursleden voor hun bereidverklaring tot steun aan de nieuwe leiding.

Vatten wij onze indrukken ten slotte samen, dan geeft het verloop van deze eerste bijeenkomst en nog wel van ongekend formaat, alleszins reden tot voldoening. Wat tevoren dreigde een breuk te kunnen worden loste zich op in een bevestiging van de traditioneele eensgezindheid, niet in de laatste plaats een gevolg van door de „ouderen” betoonde loyaliteit en het ontbreken van elke uiting van wrok. Het was alleszins merkbaar, dat de opeenvolgende discussies met een zekere gespannenheid werden gevolgd, welke zich ontladde in gebruikelijk bijvalsbetoon en in hetgeen in tooneeljargon onder open doekjes wordt verstaan. Het was echter te betreuren dat een deel der „jongeren” blijk gaf van een zekere onvolgroeidheid door een kennelijk gebrek aan égards, die ook in het vereenigingsverkeer nu eenmaal niet kunnen worden veronachtzaamd en vanzelfsprekend worden betracht tegenover iederen spreker, zelfs al betreft het maar een erelid en oud-voorzitter.

Wij willen aannemen dat dit ten deele een uitvloeisel was van het voor tandheeskundige begrippen ongewone, massale karakter der vergadering. Voor het overige moge kennismaking van de organisatorische ontwikkeling der Nederlandsche tandheeskunst die inzichten ontwikkelen, waarvan de waardeering van verdiensten een bestanddeel vormt, onafhankelijk van datgene wat als belang van het oogeblik wordt beschouwd.

B.